

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА МІСТОБУДІВНУ МЕРЕЖУ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Анотація. В статті розглянуто щільність розселення на території України, відсоток урбанізованих поселень по областях нашої держави, а також вплив демографічних та міграційних факторів та чинників на процес реформування містобудівної мережі лікувально-профілактичних дитячих закладів охорони здоров'я України. Висвітлено проблеми поступового зниження кількості населення нашої держави, в тому числі відсотку дитячої групи. Наведені прогнозні дані щодо подальших демографічних процесів, на які слід спиратися та враховувати при модернізації існуючих та розміщенні нових дитячих лікувально-профілактичних закладів.

Ключові слова: демографія, міграційні процеси, дитячі лікувально-профілактичні заклади, містобудівна мережа, мережа закладів охорони здоров'я України.

Актуальність теми і постановка проблеми. Розміщуючись в щільній тканині міста, мережа різних рівнів медичного обслуговування формує ієрархічну систему, яка повинна своєчасно забезпечувати належний рівень надання медичної допомоги всім міським мешканцям. Сьогодні, в межах реформи охорони здоров'я, необхідно звернути увагу на вплив демографічних та міграційних чинників, які повинні враховуватись при модернізації первинного і вторинного рівня медичного обслуговування населення. Існуючі вітчизняні статистичні данні з приводу загального погіршення дитячого здоров'я, динаміки та тяжкості, різновидів та ступенів захворювань дітей за останні десятиріччя свідчать про загрозливу та вкрай небезпечну кризу у галузі охорони здоров'я дитячої групи населення України.

Демографічні прогнозні данні, нажаль, також складають сумний перебіг подій. Безумовно, що тривалий період економічних та політичних криз та спроб змін у нашій державі тягне цілу низку проблем, які подалі відштовхують початок кардинального якісного оновлення архітектурно-містобудівної організації охорони здоров'я, що в свою чергу ставить під загрозу всі верстви населення, особливо дітей. При цьому саме здоров'я дітей – це майбутнє нації та головний

ресурс будь-якого суспільства. Демографічна криза панує в Україні останні десятиріччя. З року в рік кількість народжених дітей в країні значно нижче чисельності покоління своїх батьків. Отже для вирішення проблеми занедбаності архітектури лікувальних закладів, актуальним стає питання якості та доступності медичних послуг в Україні, які в тому числі залежать і від належної та відповідної сучасним вимогам архітектурної "оболонки" дитячих лікувальних об'єктів.

Аналіз досліджень та публікацій. Науково-методичною базою для проведення дослідження є фундаментальні праці в галузі історії архітектури та містобудування: А.В. Іконнікова, С.О. Хан-Магомедова, О.В. Орельської, І.А. Височина, М.А. Вотінова. Теоретичні та практичні питання аналізу містобудівних систем, розглядалися у дослідженнях К. Лінча, О.Е. Гутнова, С.Л. Глазичева; використанням системного аналізу в архітектурно-містобудівних системах займалися Ю.П. Сурмін, Г.І. Лаврик. Архітектурна типологія та планування медичних закладів досліджували: Р.У. Аллен, Дж.Л. Бишоп, П. Бландела, Т.О. Буличова, Т.В. Зюзіна-Зінченко, К.Ю. Підгірняк. Закордонний досвід архітектурно-просторової організації медичних закладів висвітлено у працях архітекторів: К. Шермера, Ф.Меусера, Х. Нікла, Х.Никл-Веллер.

Мета статті. Визначити і охарактеризувати демографічні а міграційні фактори та чинники, як одні з ключових у процесі реформування містобудівної мережі дитячих закладів охорони здоров'я України.

Виклад основного матеріалу. Територія сучасної України характеризується як один з найбільш урбанізованих земельних просторів Східної Європи. Південно-східні промислові зони нашої держави відрізняються особливою щільністю територіального розселення (понад 200 люд. на 1 км²), при цьому спостерігається найбільший відсоток міських форм поселень (більше 85%). У центральних областях України відсоток міського населення коливається у межах 58-62%. Менш урбанізованим вважаються західні області нашої держави (Рівненська, Волинська, Львівська) з середнім показником щільності заселення території у межах 47-48% [1–3].

Відповідаючи глобально-світовим процесам урбанізації, Україна, як європейська держава, за останні роки демонструє стійку тенденцію збільшення питомої ваги міського населення, що в свою чергу викликає до життя певні ускладнення та особливості у формуванні міського середовища, його архітектурного наповнення забудовою, особливо щодо забезпеченості житлових районів різноманітним закладів охорони здоров'я. Діючі ринкові економічні умови, приватизація і передача земельних ділянок в довгострокове користування та оренду суттєво вплинули на сьогодення і перспективний розвиток середовища урбанізованих міських поселень. Сьогодні ми спостерігаємо, що в більшості великих міст України відсутні вільні території для нової забудови не тільки в

центральных та історичних міських зонах, а навіть в периферійних районах і на околицях міст. Безумовно, ці обставини та обмеження потребують нових підходів до архітектурно-містобудівної діяльності, нових засобів ущільнення міської забудови, перегляду питань підвищення поверховості будинків охорони здоров'я, аналізу можливості блокування та кооперування медичних закладів з іншими будівлями громадського обслуговування, об'єднання інженерних мереж, допоміжних та обслуговуючих господарств.

В межах реформування сфери охорони здоров'я України, у подальшому удосконаленні та модернізації мережі дитячих закладів охорони здоров'я повинно враховуватись значний вплив від складних соціально-демографічних умов сучасного етапу розвитку нашої держави, зменшення частки дітей у загальній кількості населення, старіння нації. За останні 60 років на території України спостерігається зменшення загальної народжуваності населення – з 20,5 на 1000 осіб у 1960 р., до 10,5 на 1000 осіб у 2018 р. Отже, поступово населення нашої держави щороку знижується. За даними Державної служби статистики України в 1990 р. в державі було близько 51,8 млн. осіб, станом на 2013 р. населення України становило 45,6 млн. осіб, а в 2018 р. в країні налічується лише 42,3 млн. осіб [4–6]. При створенні сучасної системи дитячих лікувальних комплексів необхідно брати до уваги середні показники прогнозних даних щодо кількості населення України, згідно яким у 2030 р. в нашій державі будуть проживати 39,8 млн. осіб, у 2040 р. 36,5 млн. осіб, у 2050 р. 33,6 млн. осіб, а у 2060 р. лише 30,8 млн. осіб [7–9].

Причин кризисної демографічної ситуації на теренах нашої держави, яку ми вже спостерігаємо і передбачаємо в прогнозних дослідженнях, декілька: основним і досі відчутним поштовхом слугувала економічна криза 90-х років ХХ століття, в результаті якої народжуваність стрімко скоротилась, а смертність навпаки зросла. Сьогодні на погіршення демографічних показників в Україні продовжують впливати економічні, соціальні, політичні, міграційні, військові та інші негативні чинники.

Демографічний спад став причиною зменшення загального відсотку дитячого населення України. Якщо у 1990 р. налічувалось 13,3 млн. дітей віком від 0 до 17 років, то в 2018 р. ця кількість становить 7,6 млн. дітей, тобто майже за 30 років загальна кількість дітей в Україні скоротилася у два рази. Як важливий висновок в межах даного дослідження є те, що українська мережа дитячих лікарень, яка у своїй більшості була запроектована і реалізована у 70-80 рр. минулого століття (і досі функціонує) була розрахована на обслуговування вдвічі більшої загальної кількості дитячого населення [9–11].

Необхідно відмітити, що стійкий процес депопуляції, що спостерігається в міській та сільській місцевості нашої країни впродовж останніх 30 років, супроводжується збільшенням населення середнього і пенсійного віку. У цій

ситуації також позначається інерція демографічних процесів: старіння нації призводить до зменшення дітородних контингентів, що при низьких показниках народжуваності веде до зменшення чисельності дитячих вікових груп і в остаточному підсумку – до скорочення працездатного населення.

Висновок. Якщо порівнювати демографічні коливання в аспекті місця проживання (міська чи сільська локація), то зниження загальної кількості населення починаючи з 1990 р. відбувається однаково в обох групах. Припускається, що в межах окремої групи, наприклад міської, можна спостерігати відтік населення з малих міських поселень у великі міста, що в свою чергу повинно відобразитись на розміщені дитячих закладів охорони здоров'я. Отже територіальна нерівномірність демографічних процесів вирівнюється за допомогою міграції та переселення людей, пов'язаних з пошуком кращої роботи або при вимушених обставинах, як, наприклад, військових конфлікт на сході України. Звичайно, потік мігрантів направляється з районів чи поселень у міста з більш високими темпами економічного розвитку, потребою в трудових ресурсах.

В зв'язку з тим, що в демографічній структурі потоку мігрантів переважають працездатні контингенти, що знаходяться в найбільш плідному віці, міграція істотно впливає на демографічну ситуацію в місці нового розселення. Певним недоліком міграційного процесу є його хвилеподібний характер – на початку відбувається активний споживчий запит на всі соціально-обслуговуючі функції, в тому числі збільшується навантаження на дитячі заклади охорони здоров'я, а з плином часу ця потреба значно знижується, доки чергова хвиля працездатного молодого населення не наповнить вакантні ніші. Зміна демографічних режимів у межах одного міста також пов'язана з активним житловим, особливо висотним, будівництвом, яке можна спостерігати не тільки на периферії міст, а і в центральних та історичних міських зонах. Безумовно, що ці обставини впливають на застарілу та зношену (фізично, технічно та в ін. аспектах) мережу дитячих закладів охорони здоров'я [12–19].

Література

1. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років. URL: <http://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf> (дата звернення: 5.12.2018).
2. Лехан В. Україна: Обзор системы здравоохранения. ВОЗ: *Европейская обсерватория по системам и политике здравоохранения*. 2010. 12 (8). 227 с.
3. Москаленко В.Ф. Принципи побудови оптимальної системи охорони здоров'я: український контекст. 2008. Київ: Книга плюс. 320 с.
4. Лехан В.Н. Система здравоохранения Украины. 2010. Днепропетровск, 154 с.

5. Лехан В.М. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні. 2001. Київ: Сфера. 176 с.
6. Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Стратегія розвитку охорони здоров'я: український вимір. 2009. Київ: Цифра. 2009. 50 с.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: ЗУ №2801-ХІІ: станом на 01.01.2015 р.: відповідає офіц. тексту. Київ: Парлам. видавництво, 2015. 207 с.
8. Центр медичної статистики МОЗ України. URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/statreports.html> (дата звернення: 15.06.2018).
9. Дитяча смертність. URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/children_24097.html (дата звернення: 15.06.2018).
10. Діти в Україні. URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/children_6076.html (дата звернення: 15.06.2018).
11. Державна служба статистики. Експрес-випуск 18.06.2018 №143/0/10.2-18. Демографічна ситуація у січні–квітні 2018 року. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.06.2018).
12. Evans M.R., Henderson D.K. (2005) Infection Control in the Healthcare industry in the 21-st Century. *Hospital Engineering & Facilities Management*, Issue 2, 58–62.
13. Булах І. В. Проблемне поле завдань реорганізації мережі дитячих лікувальних закладів України. *Містобудування та територіальне планування*. Київ, 2017. № 63. С. 45–51.
14. Булах І. В. Передумови реорганізації мережі дитячих лікувальних закладів України. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2017. № 47. С. 444–450.
15. Булах І. В. Аналіз наукових досліджень в аспекті архітектурно-містобудівного проектування закладів охорони здоров'я. *Науковий вісник будівництва*. Харків, 2018. Т. 93. № 3. С. 29–36.
16. Bulakh I. The main trends in organization of architectural environment of medical institutions. *Web of Scholar*. Warszawa, 2018. № 5 (23). Vol. 1. С. 59–62.
17. Bulakh I.V. Analysis of scientific research in the field of architectural and urban designing of children healing institutions. *Colloquium-journal*. Warszawa, 2018. № 10 (21). Vol. 7, С. 5–8.
18. Булах І. В. Архітектурно-містобудівна мережа закладів охорони здоров'я Києва. *Інтернаука*. 2018. Київ, № 14 (54). С. 11–13.
19. Булах І. В. Проектування сучасних дитячих лікувальних закладів з урахуванням історичного контексту оточуючого архітектурного середовища міст (досвід Великобританії). *European network for academic integrity. The development of technical sciences: problems and solutions: Conference Proceedings, April 27–28, 2018*. Brno: Baltija Publishing. P. 187–190.

**ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ И МИГРАЦИОННЫХ
ФАКТОРОВ НА ГРАДОСТРОИТЕЛЬНУЮ СЕТЬ ДЕТСКИХ
УЧРЕЖДЕНИЙ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ**

Аннотация. В статье рассмотрены плотность расселения на территории Украины, процент урбанизированных поселений по областям нашего государства, а также влияние демографических и миграционных факторов на процесс реформирования градостроительной сети лечебно-профилактических детских учреждений здравоохранения Украины. Освещены проблемы постепенного снижения численности населения нашего государства. Приведенные прогнозные данные относительно дальнейших демографических процессов, на которые следует опираться при модернизации существующих и размещении новых детских лечебно-профилактических учреждений.

Ключевые слова: демография, миграционные процессы, детские лечебно-профилактические учреждения, сеть заведений здравоохранения.

**THE INFLUENCE OF DEMOGRAPHIC AND MIGRATIONAL
FACTORS ON THE INTERNET-HOUSE NETWORK OF CHILDREN'S
HEALTH INSTITUTIONS**

Annotation. The article discusses the density of settlement in Ukraine, the percentage of urban settlements in the regions of our state, as well as the impact of demographic and migration factors on the process of reforming the urban planning network of treatment-and-prophylactic children's health care institutions in Ukraine. The problems of gradual decrease in the population of our state are covered. The forecasted data on further demographic processes, which should be based on the modernization of existing and placement of new children's health facilities.

Key words: demography, migration processes, children's medical and preventive institutions, network of health care institutions.